

MEHMET KAPLAN'IN GÖZÜYLE İLİM VE EĞİTİM MESELELERİ

Murat TURNA,

Yrd. Doç. Dr., Dumlupınar Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi, murat.turna@dpu.edu.tr

ÖZ: Aydınlar, bilim adamları toplumda yaşananlarla ilgilidir. Onlar için toplum vazgeçilmez bir esin kaynağı ve araştırma konusudur. Aydın, içinde yetiştiği toplumla hissi ve fikri bağlar kurup onun sorunları üzerine eğilir.

Son dönemdeki sorunlardan biri, Türk toplumunun ilme yaklaşımında ve eğitim sisteminde müşahede edilen farklılaşma ve yozlaşmadır. Zamanla yoğunlaşan sorunlar, üzerinde durulmazsa kronik hastalıklara dönüşür. Bunlar sadece aydınları değil herkesi ilgilendirir. Ne var ki dikkatleri ve toplumsal enerjiyi, tespitleri ve önerileri ile doğru yere yönlendirecek olan yine de ancak aydındır.

İşte bu noktada, hayatı kürsülerde ders vermek ve toplum meselelerine kafa yormakla geçmiş Mehmet Kaplan'ın aydın ve bilim adamı olarak ilim ve eğitim konuları üzerine fikirleri önemsenmelidir. Kaplan'ın eserlerinde yer alan bu iki konu ekseriyetle birbirleriyle münasebet içerir biçimde işlenir. Kaplan sorunları sıralar. Meseleyi nasıl gördüğünü izah eder. Mamafih bir eğitimci, bir akademisyen olarak yaşanan durumdan kendisi de muzdariptir.

O, yazarak düşünür. Bu vasıta ile hem şahsiyetin gelişiğine, hem de sağlıklı bir düşünce ortamının oluşacağına inanır. Denemeleri onun zihni meşguliyetini, dikkatini ve hükümlerini verir. Dolayısıyla Kaplan'ın düşünür kimliği ile en kesif biçimde temayüz ettiği eserleri denemeleridir, denebilir. Denemeleri arasında özellikle “Büyük Türkiye Rüyası” ve “Nesillerin Ruhü”, söz konusu meselelere dair en fazla yoğunlaştığı eserlerdir. Bahsedilen kitaplar üzerinden giderek, ilim ve eğitim meselelerine dair olan kanaatlerini ele almak, onları gözden geçirmek fayda sağlar.

Deneyimli bir hoca olarak Kaplan'ın hangi noktalara niçin işaret ettiğini düşünmek, sezgi ve fikirlerini değerlendirmek, ufuk açıcı ve kazançlı bir tecrübedir.

Anahtar Kelimeler: Mehmet Kaplan, İlim, Eğitim, Öğretmen.

SCIENCE and EDUCATION ISSUES FROM MEHMET KAPLAN'S VIEW

ABSTRACT: Intellectuals, scientists are interested in what is happening in society. The society is an indispensable source of inspiration and a research subject for them. Thus, an intellectual establishes emotional and mental ties with the society and minds its problems.

Some of the problems in the recent period are the approach of Turkish society to the science and the differentiation and the corruption observed in the education system. Intensifying problems inveterate by time if not dwelled on. These problems are concerned by everyone not only intellectuals. However it is the intellectual who guides the attention and the social energy to the right spot by recommendations.

At this point, Mehmet Kaplan's ideas upon science and education should be taken into consideration as an important intellectual and a scholar whose life passed by giving lectures, writing books, and cogitating about problems of the society. These two issues frequently take part in Kaplan's works are studied related to each other. Kaplan juxtaposes the problems. He explains how he considers matters. Yet he suffers from the situation as an educationist and an academician.

Kaplan thinks by writing. He believes this will both develop the personality as well as will provide a salutary mind atmosphere. His essays give his mental activities, his attention and his judgements. Therefore his essays are the most distinguished forms as Kaplan's intellectual identity crystallize. From among his essays “Büyük Türkiye Rüyası” and “Nesillerin Ruhü” are the most

concentrated ones on mentioned issues. In this context, handling his opinions about the science and the values and reviewing them by going through mentioned books will be very beneficial.

Thinking about on which spots Kaplan points out and why, making inferences about the future based on intuition and ideas will be seminal and profitable as an experienced lecturer.

Keywords:Mehmet Kaplan, Science, Education, Teacher.

1. Giriş

Mehmet Kaplan bir hoca ve düşünürdür. İlmî araştırma eserlerinin yanı sıra çok sayıda deneme yazmış; bugün pek bilinmese de şiirler kaleme almış ve tercüme yapmıştır. Yazdıklarının arasında bilhassa denemeleri ilgi çekicidir. Bunlar, belli konulara yoğunlaşmış bir aydının zihin alıştırmalarıdır. Sorunlara odaklanan bir dikkat ve çözüm için çabalayan bir zekâ, bu yazıların hemen fark edilir özelliğidir. Denemelerinde eğitim, ilim, millî kültür, tarih ve medeniyet, hürriyet, demokrasi, gençlik, din, ideoloji, Batı, değer, aydın, ahlak ve Türk büyükleri konuları ele alınmış; bunun dışında pek çok tali mevzuya da değinilmiştir. Tüm bunların millî menfaatlerimiz ekseninde işlendiği belirtilmelidir. Kaplan topluma sağlayacağı faydayı göz ardı etmez. Toplum ve sorunları onun önceliğidir. Büyük Türkiye Rüyası'nın baş kısmında yer alan şu satırlar bunu teyit eder niteliktedir:

“Toplum içinde yaşayan insan onun meseleleri üzerinde düşünmeden edemez. Bu aynı zamanda kendi varlığı üzerinde de düşünmek demektir. Zira fert, bedenini tabiata, dil, terbiye, bilgi ve kültürünü topluma, yani mensup olduğu millete borçludur. (...) Üzerinde yaşadığım toprağı, Anadolu'yu, onun insanlarını ve meselelerini nasıl unutabilirim?” Kaplan (1998, s. 13 – 14).

O, değerler cetvelinin önüne milleti ve memleketi yerleştirmiştir. Milliyetçiliği tarihi ve kültürel anlamda bir şuurlanma olarak telakki eden Kaplan, bu şuura sahip olmanın sosyal hayata nitelik kazandıracağına kânidir. Bu noktada meseleyi eğitimle ilintili kılar

“Bizim teşkilatlı bir ‘kültür milliyetçiliği’ akımına ihtiyacımız vardır. Bence bu millî savunma kadar ehemmiyetlidir ve onun bir parçası olması gerekir.” Kaplan (1998, s. 272).

Abidevi millî kültür varlıkları, dil eserleri ve şahsiyeti değer ifade eden, hayatı doğrudan tarihimizin parçası olmuş müstesna şahsiyetler bilinmeli; başta genç kuşaklar olmak üzere geniş kesimlere bunlar tanıtılmalı, öğretilmelidir. Yazar bunlara dair verilecek eğitimi de salt bir okul meselesi gibi algılamamaktan yanadır. Gelişmek için eğitim gerekir ancak eğitim, çalışma ve aydınlanma şuru hayatın her safhasında olmalıdır:

“Bir Müslüman beş vakit namazının dışında vaktini nasıl geçiriyor? Beni en çok ilgilendiren mesele budur. Uyuyor mu çalışıyor mu ve nasıl çalışıyor? Mabet ve ibadetin içinde ebedî ve sabit, onun dışında canlı, hareketli ve yeni bir hayat... Bence normal ve sarsıntısız gelişmenin yolu budur.” Kaplan (1998, s. 173 – 174).

Kaplan, olaylara kuşatıcı bir bakış açısıyla yaklaşır. O, ilmi ve eğitimi topyekûn sosyal bir yapı içinde geliştirmek ve yaygınlaştırmak fikrindedir. Toplum, öğrenciden ve öğretmenden ibaret değildir. Okulun dışında yaşayan geniş bir kitle vardır ve onlar da bu dairenin dışında düşünülmemelidir.

İlim ve eğitim doğrudan toplum hayatına temas eden iki mühim husustur. Bunlar temel dinamik olduğu için daima günceldir. Bir üniversite hocasının denemelerinde ilim ve eğitim konularının işlenmesi pek tabiidir. Mühim olan bunların işaret ettiği manadır. Yazılar, toplumu ve çağını aydınlatıyorsa kıymetlidir. Bu noktada yazarın görüşlerini sınıflandırmak, onları böylece irdelemek fayda sağlar.

Mehmet Kaplan'ın ilim ve eğitim konusundaki yazıları, "İlme Dair Görüşleri" ve "Eğitime Dair Görüşleri" başlıkları altında incelenebilir.

2. İlme Dair Görüşleri

Denemelerde, ilmin ve hikmetin özünde "kendini bilmek" düşüncesinin yattığı görüşü savunulur. İnsan yahut toplum, varlığını kavramalı, idrak etmelidir. Gerçekte ne olduğunu, zaaflarını, güçlü yönlerini bilmek; kendini tanımak şarttır. Hakiki ilim budur. Bu aynı zamanda ilme giriş demektir. Kendilerini tanımayanlar, kolaylıkla başkalarının rüzgârında savrulur. Bu da ruhen köksüzlüğün, yetersizliğin bir ifadesidir.

İlimde ve hikmette değer üretmek için yerli düşünceye ehemmiyet verilmelidir. Oysa Türk toplumu başta manevi kaynaklarına yabancıdır. Kitapçıların vitrinleri yabancı aydınların eserleri ile doludur. Gençlerimize Mevlana'dan çok Rus aydınları, Hacı Bayram'dan çok Amerikalı düşünürler hitap etmektedir. Anadolu'daki bin yıllık Türk kültürünün üzerine adeta perde çekilmiş gibidir. Kaplan (1998). Daha kötüsü, ülkenin entelektüel sermayesi, sözde aydınların elinde heba edilmektedir. Gençlere öz kültürü tanıtacakları umudu beslenen aydınlar, kendi fikir eserlerini henüz hazmedememiştir. Konuyu açıklayıcı şu sözler kayda değerdir:

"Türk aydınlarının arasında 'ağır' eserleri okumaktan hoşlananların sayısı çok azdır. Umumiyetle düşüncelerin köklerini kurutan özetler ve formüllerle yetinilmektedir. Bize Batı'dan fikir diye giren şeyler günlük siyasete yarayan ideoloji kırıntılarındır. Biz fikirleri top, tüfek gibi memleketin 'acil' ihtiyaçlarına cevap vermek için alıyoruz. Unutuyoruz ki gerçek tefekkürün 'fayda' ile yakından alakası yoktur. Onun gayesi sadece 'hakikat'ı araştırmaktır." Kaplan (1998, s. 138).

İlimle tefekkür arasında bağ kuran yazar, ilimle din arasındaki ilişkiye de bu yönü itibarıyla yaklaşır.

Din akıl etmenin, tefekkürün önemini vurgular ve hepsinden önce, toplumun temel değeridir. Tarihimiz, kültürümüz bin yıldır din ekseninde şekillenmiştir. Kaplan, bunu görmeyeni cahil olarak niteler. Onu yıkmaya çalışan da aslında milleti sarsar. Dine muhalif yaklaşımları, toplumda son yarım asırdan beri yaşanan buhranın nedeni olarak değerlendirir. Sözde aydınlar, dinin manasını kavrayamadığından, din kurumuna el ve dil uzatmışlardır. Oysa dini duyguların derinleşmesi, bu duyguların işlenmesi gerekir zira hikmeti doğurup hayata anlam katacak; onu yüceltecek olan budur. Kaplan (1998).

Din, bireylerin temel motivasyonudur. İlham aldığı kaynak, öğütlerini dinlediği otoritedir. Toplumsal hassasiyetlerin ve müşterek bakış açısının gelişmesinde rolü büyüktür. Bunu yadsımak hatadır. Yazar, halkın ilme ve kalkınmaya iştirakini, onun inandığı değerleri çağdaş medeniyetle telif edebilmekte bulur. Nihayetinde halk, temel değerleri ile çatışmayan her türlü yeniliği benimser. Nitekim Türkiye'de de çatışan, değerler değil ideolojilerdir. İlimle dinin uzlaşmaz iki kutup gibi gösterilmesi, halkın nazarında ilme karşı bir önyargı oluşturmuştur. Halkı ileriye taşımak adına onun kutsal inançlarını hor gören, maksadı aşan yorumlar yapmak, aslında halkı içine kapanmaya ve yeniliklere direnmeye sevk eder. Bu nüansı kavrayan yazar, dinin özünde çalışmayı, düşünmeyi emrettiğini anlatmak gerektiğini düşünür. Ayrıca o, Müslümanlığı salt ibadetten ibaret görmez. Zulme karşı koymak, ilim için cehd etmek, adalet için çabalamak hakiki dindarlığın bir veçhesidir. Dini, sahip olduğu işte bu özellikleri ile tanıtacak eserler, topluma ışık tutacaktır. Sözelimi Akif'in Safahat'ı, dini, bize doğru öğretir. Müslümanlık atalet, boşvermişlik, bencillik demek değildir. Din ilme, ahlaka, işini düzgün yapmaya kıymet verir. Sorunlarımızı sayarken ihmallerin neticesinde neler yaşandığını teker teker sıralayan Akif, aslında dinin çağdaş medeniyet ve ilim seviyesini yakalamakta nasıl verimli bir kaynak olduğunu gösterir. Kaplan (2005).

Görülüyor ki yazar, ilmi, yerli düşünce ve din kavramları ile birlikte ele almanın yarar sağlayacağı kanısındadır. İlim de hayat gibidir ve insanlığın birikimiyle oluşur. Günümüze ulaşmak bu birikimlerden istifadeyle gerçekleşmiştir. Önce mazimiz ve öz değerlerimiz tanınmalıdır. Din, bu topraklarda asırlardır hayatın mayası olmuştur ve Türk kimliğinin inşasında en etkili rolü üstlenir. Kaplan'ın dini yapıcı bir unsur olarak değerlendirdiği ortadadır. O, dini yerinde saymaya mazeret olarak gösterenlerin elinde de böyle bir kanıt olmadığını; zira dinin, söylenenlerin tam aksine ilmi teşvik ettiğini belirtir. Şahsi hayatında hiç de

dindar olmayan yazarın dine dair olumlu yaklaşımı ayrıca ilgi çekicidir.¹ Hadiseleri hoca gözlüğü ile okuduğu, şahsi tercihlerini ve alışkanlıklarını yaptığı tahlillere karıştırmadığı müşahede edilir.

Onun yerli düşünürleri ön plana alan bir okuma stratejisi peşinde olduğu anlaşılır. Vitrinleri kitleleri anlamak için gözlemlemiştir. Dünya tarihine geçmiş mütefekkirleri, alimleri olan toplumun, onların eserlerini ihmal etmesi yakın körlüğün neticesidir. Kendi değerlerini takdir edemeyen toplumlar adeta yosun gibi köksüzleşirler ve dış tesirlerle bir oraya bir buraya savrulurlar. Yazar kendini ihmal etmeyi, bir nevi yakın körlük, kendi varlığının farkına varamama olarak görür. İlmin başlangıcı kendini tanımaksa toplum önce tarih içinde ürettiği değerleri, yetiştirdiği büyük şahsiyetleri bilmelidir. Onlar aynı zamanda gelecek için yol göstericidir. Evrene açılan ilk kapı budur. Yabancı tecrübelerden haberdar olmakla birlikte topraklarımızda yaşanmış tecrübeleri de görmezden gelmemek, bilmek lazımdır. Kendinden bihaber toplumlar sadece derleme ve çevirilerle bir yere kadar gidebilir. İstikrarlı bir ilerleme için yerli düşünce ve terkip kabiliyeti gerekir. Kaplan dış dünyayı reddetmez ancak yerli düşünceye kıymet atfedilmesine önem verir.

İlmin gelişmesi lisanın, kültürün, sosyal şuurun gelişmesi demektir.² Bunun için mazinin ne kadar değerli bir kaynak olduğunun farkına varılması gerekir. İlimde, kültürde, sanatta öz kaynaklara gidilmelidir. Türkiye’de görev alanı tanımlanarak kendisine bütçe ayrılan ve karşılığında hizmet beklenen millî tarih ve dil kurumları vardır. Yazar bunların isimlerini anarak eleştirilerde bulunur. Ortaya konuların yetersizliğinden dem vurur. İslamiyet ve Türklük bilimi gibi temel alanlarda, evvela bu coğrafya sakinlerinin söz sahibi olması beklenirken durum iç açıcı değildir. Yeni bilgi ve katkılar Batı’dan gelir. Çığır açıcı çalışmalar lazımdır; oysa bilinen meseleler gözüyle bakılan bu alanlarda bile Batı’da çalışanların sayısı bizdekinden fazladır ve Batılılar bizi dikkatle tetkik etmektedir:

“İtiraf edelim ki, biz kendi dinimizi, mazimizi Garplının bizi bildiği kadar da bilmiyoruz. Avrupa’da İslamiyet ve Türkoloji sahasında çalışanların sayısı İslam âlemindekinden fazladır. Hayatını Türk mimarisine tetkike vermiş olan Profesör Albert Gabriel, İstanbul Üniversitesi’nde öğretim üyelerine bir konferans vermiş ve kendisinin ‘Hepimizden çok Osmanlı olduğunu’ söyleyerek, mazimize ve san’at eserlerimize karşı gösterdiğimiz kayıtsızlığı tenkit etmiş, bizi utandırmıştı.” Kaplan (2005, s. 103).

İlim kurumlarına araştırmalar yapması ve eserler sunması için sorumluluk düşüğünü bildiren yazar, toplumu ilimle buluşturmak kadar ilmin yaşattığı açmazların da tespitini önemser.

Mamafih Kaplan’ın şu görüşleri aktarılmalıdır:

¹ “Âli’ye Mektuplar”da, Kaplan şöyle der: *“Her şey boş, her şey boş. Kendimi aldatmak istiyorum ve aldatamıyorum, diyorum, diyemiyorum ve hayat bana bir oyun gibi geliyor. Dindar olmamak korkunç bir şey. (...) İmanlı bazı garpli muharrirleri okuyorum da sahiden öyle mi diyorlar diye şüphe ediyorum. İmansız Alain ve Valery kafama iyice yerleşmiş (1992, s. 197).*

Aynı eserin bir başka yerinde de şöyle denmektedir: *“Bugün Kurban Bayramı. Bizim için artık manasını kaybetmiş, heyecansız ve merasimsiz herhangi bir gün. (...) Behic dün akşam ‘biz insan mıyız? Ye, iç, yat. Ne dua ediyoruz, ne namaz kılıyoruz’ diyordu. Dine, fizyolojinin üstünde bir mana veren bu söz üzerinde düşündüm.” (1992, s. 212).*

² Mehmet Kaplan’ın bu konudaki görüşlerini inceleyen makale ve tezler bulunmaktadır. Bunlardan bazıları için Bkz: Dilek Erenoğlu, “Mehmet Kaplan’ın Dil Üzerine Görüşleri”, A.Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi, 2008, S. 36, s. 65-80.

Osman Sel, “Mehmet Kaplan’ın Eğitim-Öğretim ile İlgili Görüşleri”, Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Kayseri, 1993.

Şeyma Büyükkavas, “Mehmet Kaplan Hayatı-Fikirleri”, Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Samsun, 1997.

Mustafa Said Acar, “Mehmet Kaplan’ın Eserlerinde Estetik, Sanat ve Edebiyat Eğitimi” Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2010.

“Tanzimat’tan Cumhuriyet’e gelinceye kadar din ile ilim arasında uzlaştırma yapılmaya çalışılmış, felsefî kültür noksanlığı dolayısıyla buna muvaffak olunamamıştır. Zira dinden doğrudan doğruya ilim ve tekniğe geçilemez. Arada felsefî bir merhale geçirmek şarttır. Biz bu buhran içinde yaşarken teknik, dünyayı alt üst etmeye başladı. Hatta Avrupa’da tekniğin aşırılığına bir reaksiyon baş gösterdi. Zira manevi kıymetleri yıkan ilim, kendisini gaye edinen teknik insanın aleyhine dönmüştür. (...) Makine icat olduğu zaman hayvanın yerine konulmuştu. Şimdi insan makineye koşulmak isteniyor. Bu bizim değil, bütün dünyanın meselesidir.” Kaplan (2005, s 117 – 118).

İlmin günümüzde düştüğü durumu fark eden yazar, bunun da bir geçiş devresi olduğuna inanır. Zamanla insanoğlu sorunların üstesinden gelecektir.

Hür politik ve kültürel ortam, ilmin ve demokrasinin gelişimini sağlar. Fikirler ileri sürmek, tartışmak, hataların tespit edilip düzeltilmesi için faydalıdır. İlmin içine girdiği çıkmazın aşılmasında bu yolu takip etmek gerekir. Mehmet Kaplan dini, demokrasiyi ve ilmi, sosyal hayatta yer alan temel değerler olarak ele alır. Temel değerlere sahip olmayan toplumlar her karşılaştıkları güçlükte bocalarlar ve hayatlarına buhran egemen olur. Yazar çözümü bu değerlere sarılmakta bulur:

“Din, demokrasi ve ilim... Tanrı’ya saygı, vatandaşa saygı, hakikate saygı. İşte Türkiye’nin sımsıkı sarılması, dayanması ve işlemesi lazım gelen değerler. Bunları yüksek seviyeye çıkarmak, sahtesini ayırarak halisini bulmak, bunlar için çalışmak, yaşamak ve ölmek, bir fert ve milletin hayatını mânalı kulan en asil harekettir. Biz bu üç temel kıymetin ehemmiyetini ve değerini anladığımız nispette, içimizi kemiren şüphe ve tereddütlerden, çatışmalardan kurtularak, medeniyet yolunda el ele ilerleyen bir millet haline geleceğiz. Diğer bütün meselelerin halli, bu üç temel değerinde gizlidir. Ferdî ve içtimai hayatta bir aksaklık olunca, göz aldatıcı sathı delerek, bu üç temel değeri yoklayınız. Onlar sağlamsa korkmayınız. Değilse, ilkin onları sağlamlaştırmaya çalışınız.” Kaplan (1998, s. 146).

3. Eğitime Dair Görüşleri

Yazar, ilmi, eğitim meselesi ile birlikte değerlendirir. İlim üretmek, onu geliştirmek ve nakletmek eğitim vasıtasıyla olur. İlim de yalnız teknik gelişme demek değildir. İlim geçmiş kültürü bilmek, mazinin birikiminden bugüne pratik fayda sağlamak, yarını yakalamaktır. Hedef, parlak yarınlar olsa da binlerce yılın birikimine sahip olan toplumun bugünkü hali içler acısıdır. Yunus’u yetiştirmiş bu milletin bugünkü sevgisiz, hakka karşı hüremetsiz ve düşüncesiz vaziyeti insanı derinden yaralar. Gönül yapıcı dervişleri, ülkeler fetheden kumandanları, fatihleri, insanlığa hizmeti geçmiş büyük âlimleri, tarihe mal olmuş nice fikir adamlarını dünyaya armağan etmiş milletimizin son iki asırdır temel meselelerini çözememesinin üzerinde durulması gerekir. Mehmet Kaplan türlü sorunlarla boğuşan ve işin içinden çıkamayan Türk toplumunun haline üzüldür ve meselenin kökeninde yatan nedeni eğitime değer vermemekte bulur.

Yurdumuzun türlü sahalardaki geriliğini eğitime olan yüzeysel bakış açısıyla ilgili düşünür. Okullar açmakla istenilen hedefe ulaşılamayacağını söyler. Nitelsiz kitle hiçbir işe yaramaz. Medeniyet iyi yetişmiş insanlarla kurulur. Hâlbuki ülkede boynu kravatlı ancak kafası boş nesiller yetiştirilmektedir. Kaplan (1998). Böylesi bir eğitim hem gereksiz külfete hem de istikbale dair tehlikeye yol açmaktadır. Ülkemizin ihtiyacı olan ise gerçek uzmanlardır. Müspet ilmi doğru dürüst öğretemeyen bir eğitim sisteminin ürünü olan; üstelik bu esnada sağduyusunu da yitirmiş bulunan gençler ülke için enerji ve zaman kaybıdır. Fikirlerini ve şikâyetlerini şöyle özetler:

“Bugünkü Türk maarifî ‘kalabalığı dışarda bırakmamak’tan başka bir şey düşünmeyen, seçim ve kaliteye asla ehemmiyet vermeyen bir ‘yığın siyaseti’ gütmektedir. Derme çatma okullarda öğretmen, kitap ve alet ile bugünkünden daha fazla bir şey yapılamaz. Lise mezunlarının yüzde sekseni bir sayfa doğru yazı yazmasını bilmeyen, okuduğu kitabı anlamayan ve okumayı sevmeyen gençlerden ibarettir. Bunları yetiştiren maarıftan ne beklenebilir? Kaplan (1998, s. 83).

(...)

Türk Maarifi ilkokuldan üniversitesine kadar yıllardan beri hiçbir şeyi tam olarak bilmeyen yarı aydınlar yetiştirmekle meşguldür. Bütün sistem ve teşkilat adeta bu gayeye göre kurulmuştur. Kalabalık sınıflar, iyi yetişmemiş öğretmenler, hocasız dersler, çifte tedrisat, borçlu sınıf geçmeler, aletsiz ve malzemesiz laboratuvarlar... Bütün Türkiye'ye yayılan bu derme çatma müesseselerden nasıl bir insan tipi çıkmasını beklersiniz? Onların yarı aydın olmaları sistemin tabii neticesidir.” Kaplan (1998, s. 251).

Mehmet Kaplan'ın kimi görüşleri kendi devrinin sorunlarını yansıtırken kimileri halen geçerliliğini korumaktadır. Bugün yurdumuzda eğitim işleri büyük oranda çağın gereksinimlerini karşılar niteliktedir. Büyük bir modernizasyon hamlesi gerçekleştirilmiştir. Ne var ki nüfus faktörü eğitimin niteliğini etkiler. Kaplan'ın temas ettikleri halen güncelliğini korumaktadır. Yazarın çıkış yaptığı noktaların, ilgili konuların uzmanlarınca bugün de üzerinde durulan hususlar olduğu tespitini yapmak gerekir:

“Eğitimde sayı artırmak, az zamanda çok iş yapmak düşüncesi ağır basmıştır fakat açılan okullar ve buraya devam eden öğrencilerin sayısal açıdan hedeflerin çok gerisinde kaldıkları görülmüştür. Güven (2014, s. 231).

(...)

Yüksek öğretimde niteliksiz bir okullaşma oranı vardır. Yani artış olsa bile, yüksek öğretim mezunlarının çoğunluğunun niteliklerinin düşük olması söz konusudur.” Güven (2014, s. 408).

Yazarın değindiği kalabalık sınıflar, ikili eğitim, şartlı ders geçme sorunları bugün de mevcuttur. Bunlara birleştirilmiş sınıflar da ilave edilebilir. Yükseköğretimde bile okuma ve yazma konusunda sıkıntılar yaşanmaktadır. Henüz yeterli personeli istihdam edilmeden açılan fakülteler yine benzeri sorunlara yol açmaktadır. Kaplan sistemin tümüyle gözden geçirilmesi gerektiğini savunur. Ufak dokunuşlarla sistemi düzelttiğini düşünmek hatadır. Gelinek noktada siyasetçileri de sorumlu tutar. Halkın ihtiyaçlarını karşılayacak ve geleceği güvenli, yaşanılır kılacak hamleler yapılmalıdır. Ona göre eğitim sistemini, Tanrı'nın müstesna kıldığı insanı, üreten cephesiyle öne çıkartacak bir hale getirmek lazımdır. Asıl gaye bu olmalıdır.

Yenilik ortaya koymaya ve üretmeye dayanmayan eğitim sistemi esasen bugünün meselesi değil; asırlardan beri ihmal edilen, gerileyen eğitim hayatının neticesi ve bugünün, geçmişten devraldığı külfetli bir bakiyedir. Eğitim zihniyetinde zamanında gerçekleşmeyen değişimler asırlık kayıplara yol açar. Batı'nın yaptığı sıçramayı henüz medrese dönemlerinde yapmamız gerekirken bir türlü başaramayışımız bugüne kadar uzanan donmuş, sorunlarını çözmekten uzak, katı bir eğitim sistemini doğurmuştur. Kaplan'ın arzuladığı hamleler, kökü eskiye dayanan eğitim meselemiz hakkında düşündürür.

“Medreselerdeki öğretim yöntemi, daha sonraları araştırma, deney, inceleme, sorgulama ve eleştiriye yer vermeyen yalnızca ayetlerin, hadislerin veya diğer metinlerin Aristo mantığına göre açıklama ve çevirisine dayanan anlayışa dönüşmüştür. Anlamdan çok, konuşmaya yer veren, yazı öğretimine yer vermeyen skolastik bir nitelik halini kazanmıştır. Müderrisler, felsefi ve kelamla ilgili sorunlara çözüm bulmak ve tartışmak yerine, bu konuları eski bilgilerle geçiştirmeyi tercih etmişlerdir. Böylece medreselerde amaç, düşünen, araştıran ve sorgulayan insan yetiştirmek olmaktan çıkmış, sadece mevcut bilgilerle yetinen, sorgulamayan hazırla yetinen insan modeli yetiştirmek şekline dönüşmüştür. Bu kısır döngü öğrencilerin gereksiz bilgilerle donatılmasına, bu nedenle öğrenci boyutunda zaman kaybının oluşmasına neden olmuştur.” Güven (2014, s. 100).

Osmanlı medreselerindeki bu düşünüş ile Kaplan'ın ileri sürdüğü eğitimle üreten insanı meydana çıkarma fikri beraber mütalaa edildiğinde anlaşılır ki ideallerdeki gecikme eğitim tarihimizdeki hatalardan kaynaklanır.

Mamafih öğretmen meselesi memleketimizin büyük yarasına dönüşmüştür. Nitelikli öğretici yerine kitabı, televizyonu vs. ön plana çıkarmak eğitimde tahribata yol açar. Kaplan ilim ve eğitim konularında en büyük mesuliyeti Millî Eğitim Bakanlığı'nda bulur. Kötü tedbirler yüzünden her kademedeki eğitimin bozulduğu fikrindedir. Başarısızlık adeta yılların kaderidir. Buralardan çıkıp yükseköğretime gelenlerin durumu da hazindir. Üniversitelerde istemediği bölümlerde okuyan gençler vardır. Tahsilin icap

ettirdiği yetenek ve disiplini olmayan gençleri yetiştirmek ayrıca bir güçlüktür. Evvela öğretmene, öğretim üyesine önem verilmeli, öğrenciye gerekli ilgi ve imkân gösterilmelidir. Öğretici, eğitimde kilidi açan anahtardır. O, iyi olursa sistem düzelir. İnsan, insanla keşfedilir. Onu kitabı bilgiler değil hocası eğitir.

“Okuduğum kitapların pek çoğunu unuttum. Öğretmenlerimin hepsini jest ve mimiklerine, ses tonlarına kadar gözlerimin önünde canlandırabilirim. Türkiye kültür tarihinde büyük rolü olan Ziya Gökalp’in dehasını lise sıralarında kompozisyonlarını dikkatle okuyan bir tabiat öğretmeni keşfeder.” Kaplan (1998, s. 43).

Yazar, yaşadığı dönem içerisinde hocanın, hocalığın gözden düştüğünün farkındadır. Hâlbuki Türk eğitim tarihinin parlak devirleri, ilmin ve hocanın kıymetinin revaç bulduğu devirlerdir. Halkın bilim adamına saygı gösterdiği, devlet yöneticilerinin bile onun sözünü dinlediği, maddi imkânlarına özen gösterilen, serveti yeterli olduğu için bilim dışında meşguliyeti olmayan hocaların yaşadığı o vakitler, günbegün gerilerde kalmaktadır.

O, kendi devrinin bir sorunu olarak gördüğü “köy meselesi”nde de öğretmenin rolüne dikkat çeker. Köy enstitülerinden koşullu yetişen öğretmenler mezun edildiğine ve bunların köy gerçeğini bir türlü kavrayamadığına kânidir. “Köy edebiyatı” ve harc-ı âlem yaklaşımlar faydasızdır. Köyü kendi koşullarında anlamaya çalışacak aydın yetiştirmek lazımdır. Köye ve köylüye olumsuz önyargularla yaklaşan öğretmen, buraya ilmi nasıl taşıyacaktır? Önce sevgi ve köyü anlamak esas olmalıdır. Kaplan (2005). Yazar, kendi perspektifinden konuyu böyle değerlendirir.

Eğitim yoluyla nasıl bir insan yetiştirilmesi gerektiği konusunda da fikirler serdeden yazar, ihtiyacımızın, aydın bir veli tipi olduğu kanaatindedir. Kaplan’ın ortaya koyduğu model, eğitimin amaçlarına dair en çok kafa yorulan sorunlardan biridir. Eğitimde geç kalınan dönüşüm ikilemleri, yapay münakaşaları getirmiş; buna mukabil eğitimdeki asıl olan “nasıl bir insan tipi inşa edelim?” meselesi arka planda bırakılmış, hangi okulu açalım kaygısı ağır basmıştır. Güven (2014). Oysa yazarın burada işi tam yörüngesine oturttuğu ve merkezi olan sorunun çözümü için fikir ürettiği görülür. Bu hususun altı çizilmelidir.

Yazarın, denemelerinde, edebiyatı bir eğitim aracı olarak ele aldığı kısımlar dikkat çekicidir. Ders kitaplarındaki metinlerin bilgi vermek gayesini güttüğünü bildiren Kaplan, bu yüzden metinler seçilirken estetik kıymetin göz ardı edildiğini düşünür. Hâlbuki edebiyat bir güzel sanat dalıdır. Ondan, önce bilgi vermesini istemek, edebiyatın sunacağı duygu eğitimini, kitap sevgisini, estetik zevki ötelemektir. Edebiyat dersi, öğrenciye kattıkları ile eğitimde başat bir rol üstlenir. Bu dersi, bu eğitimi layıkıyla vermek, küresel vatandaş yetiştirmenin bir cephesini teşkil eder.

“Edebiyat dersinde talebe, her şeyden önce, sinemaya gittiği ve güzel bir film seyrettiği zaman duymuş olduğu heyecanı duyabilmelidir. Çünkü edebiyat, sinemadan basit bir sanat değildir. Bilakis ondan daha asil ve daha yüksektir. Fakat bir edebî metnin mana ve güzelliğini talebeye duyurmak için hocanın hemen hemen bir aktör rolünü oynaması lazımdır. (...) Böyle bir davranış tarzı, her şeyden önce hocanın canlı, neşeli, hayat sıkıntılarından kurtulmuş, bol vakti olan ve kültürünü durmadan arttıran bir insan olmasını icabettirir. Bugünün laik cemiyetinde edebiyat hocası, psikoloji, sosyoloji, felsefe hocasıyla beraber, eski cemiyetlerdeki din adamlarının yerini almıştır. Onun meşgul olduğu saha, tıpkı onlarınki gibi insan ruhu ve kâinatın sırrı ile ilgilidir.” Kaplan (2005, s. 167 – 170).

Mehmet Kaplan’ın sözleri, eğitim tarihimizde görüşleri ve uygulamaları ile yer etmiş olan Satı Bey’in “öğretmenliğin bir sanat” olduğu kanaatini hatıra getirir. Bir aktör gibi davranıp sınıfın ilgisini toplayacak, pedagojik gerekleri sağlayarak eğitim - öğretim sunacak kişinin, öğretmenliği sanat gibi icra etmesi Satı Bey’in fikirleri ile örtüşür.

“Satı Bey eğitimsel düşüncelerinde Fransız eserlerinden önemli ölçüde yararlanmış, yeni öğretim yöntemlerinin uygulamaya konmasını istemiştir. Toplumda herkesin öğretmenlik yapabileceği düşüncesine karşı çıkmış, öğretmenliğin özel yeteneklere, bilgilere dayanan bir meslek olduğunu savunmuştur. Ona göre bu gerçeğin anlaşılmasında eğitimin en önemli yarasıdır” Güven (2014, s. 192).

Bir eğitim tarihçisi ya da pedagoğ olmamasına rağmen yazarın görüşlerinin belli ölçüde eğitim tarihinin tecrübelerini içerdiği müşahede edilir.

Eğitim öğretim işlerinde millî bir taraf bulunur. Nesiller köklerinden beslenir. Yeryüzünde devamın bir şartı da geçmişini bilmektir. Bilhassa bu konuda titiz olan yazar milliyetçiliğe önem verir. Ona göre milliyetçilik işlevsel bir değerdir. Milliyetçiliği sadece düşman karşısında sergilenen bahadırılık olarak düşünmek sığlıktır. Batı sömürgeciliğinin antitezi olmakla birlikte milliyetçilik, millî olana karşı hassas olmaktır. Millî olanı kollayıcı olmaktır. Kaplan (1998). O, nesillere verilecek terbiyede millî bir yön olması kanaatindedir. Nitekim her milletin kendi tabiiyetini, seciyesini, hasletlerini yeni yetişen kuşaklara aktarması doğaldır. Ayrıca Kaplan'ın bu görüşlerinin fikirde, sanatta ve bilimde yerli olana destek çıkmak için olumlu bir zemin teşkil ettiği göz önünde tutulmalıdır.

Onun bu görüşlerinin eğitim çalışmalarının iyileştirilmesi için zamanında Ziya Gökalp'in sunduğu şu fikirlerle ne kadar benzerlik arz ettiğini görmek gerekir:

“Hakiki bir millet olmak için, maarifi milli kültüre intibak ettirmelidir. Bunun için okullar, bir taraftan tatbik edecekleri milli terbiye ile Türk milletinin sosyal vicdanında yaşayan değerleri yeni nesillere aşılarken, diğer taraftan da talim ile çağdaş Batı medeniyetinin ilmini öğretmelidirler. Kültürel Türkçülüğün ilk gayesi budur.” Kafadar (1997, s. 231).

Kaplan tüm toplumu eğitim dairesi içine almak gerektiğine inanır. Bazı prensipler sadece okullarda öğretmenlerce öğretilmez. Toplum hayatı bizatihi eğitici bir özellik taşır. İnsan toplumun içinde yaşarken pek çok inceliği öğrenir. Bir genç okulda öğrendiğini toplum yaşantısında görmüyorsa öğrendikleri süreklilik arz etmez ve norma dönüşmez. Genç, milletin geleceğidir. Gelecek onun çalışmasına ve ahlakına bağlıdır. Okullardaki milyonlarca öğrenciye adalet, hukuk, başkalarına saygı duyulması anlatılıyor ancak toplumda bunlar karşılıksız kalıyorsa emekler heba oluyor demektir. Sosyal hayatın düzgün bir sistem halini alması için adalet prensibi zihinlere ve kalplere yerleşmelidir. İnsan adil olmalıdır. İnsan da yaşarken bunu toplumda görmelidir. Eğitimin toplum boyutu vardır ve toplumun kuşaklara öğretilenleri sağlıklı biçimde aktarma sorumluluğu bulunur.

4. Sonuç

Kaplan, ilim ve eğitim konularında yaşanan sorunların teşhislerini koyar. Söyledikleri, sorunların tafsilatlı dökümü değildir. Parlak bir tablo çizmez. Denemeleri bir bütün şeklinde incelendiğinde, yurdumuzda henüz elverişli düşünce ikliminin oluşmadığı sonucuna vardığı ortaya çıkar. İlim uygun koşullarda yeşerir. Eğitim denilen kurum bir günde ürün vermez. Yazar bunun için lüzumlu bulduğu tedbirleri sıralar.

Evvela lisanın kaynakları ortaya konmalıdır. Bir milletin lisanı, doğrudan milli kültürdür ve en büyük değerlerdendir. Türkçenin, Orta Asya'dan günümüze her safhasını içeren kuşatıcı bir lügati mevcut değildir. Mevcut lügatler milli kaynaklara değil başka lügatlere dayanır. Göktürk Kitabelerinden Türkiye Türkçesine uzanan ufku içeren güçlü, kapsamlı lügatler yazılmalıdır. Dil zenginliği, kültürde ve değerlerde derinleşmek demektir. Türk Dil Kurumu'na bu bakımdan çok büyük sorumluluk düşmektedir. Payına sorumluluk düşen bir başka kurum da Türk Tarih Kurumu'dur. Kaplan'a göre o da tarihimizin ve medeniyetimizin kaynaklarını layıkıyla ortaya koyamadığı için kültürümüz ve değerlerimiz tam manasıyla kavranamamaktadır. Milli tarihe dair tüm eserler günümüz Türkçesine çevrilmelidir. Kendisine nüfuz edilerek feyz alınacak eserler derhal ortaya konmalı, toplum bu kaynaklara yönlendirilmelidir. Mamafih Güzel Sanatlar Akademileri Türk sanatı ile sağlam, köklü bağlar kurmalıdır. Bu noktada Rıfki Melûl Meriç, Sedat Hakkı Eldem gibi mühim örnekleri hatıra getirmek faydalıdır.³

³ Rıfki Melûl Meriç, Güzel Sanat Akademisi'nde hocalık yapmış, Türk İslam sanatlarına dair pek çok bilinmeyen vesikaya ulaşmış; geleneksel sanatların tanınması ve korunması için çalıştığı kurumda adeta milli bir kulvar açmıştır. Güzel Sanatlar Akademisi'ni, kendi köklerimizle beslenen bir kuruma döndürmek için çeşitli çalışmalar ortaya koymuştur.

Şu da belirtilmelidir ki Kaplan'ın kaleme aldığı bu denemelerin ardından ilgili kurumların yoğun ve takdir edilecek çalışmaları olmuştur. Eksikler vardır ancak büyük oranda düzelme sağlanmıştır. Yazarın kendi dönemine dair tespitleri kuşkusuz bugünün gerçekliğini tam olarak yansıtmaz. Yine de onun ifade ettiklerinin planlama ve motivasyon yönleri ile olumlu bir görev üstlendiği teslim edilmelidir.

Yazar, durmadan yabancı kaynaklara değer atfeden yaklaşımların anlamsız bir taklide yönelttiğini düşünür. Böylece kendini tekrarlayan kopya nesiller oluşur. Oysa özgün olan daima taklidinden kıymetlidir. Gençlerimize özgüven verecek bir eğitim lazımdır. Üreten insanlar yetiştirmek eğitimin gayesidir. Bunun için de köklere dönmek şarttır. Nitekim ilmin ve hikmetin özünün "kendini tanımak" prensibi olduğunu vurgulayan yazar bu noktadan yerli düşünceye giden anlamlı bir köprü kurar.

Şahsiyeti değer ifade eden Mevlana, Yunus, Hacı Bektaş, Nasreddin Hoca gibi insanları anlamak, tanıtmak lazımdır. Onlarda insanlığın büyük kıymetleri gizlidir. İlim ve eğitim de bu kıymetlerin cümlesindedir.

İlim ve din münasebetine değinmiş olan yazar, halka bu iki unsuru zıt kutuplar gibi takdim etmenin hata olduğundan hareketle aydınlarımıza görev düştüğünü belirtir. Bu esnada aydınlara da eleştiriler getirir çünkü onların sorumlu oldukları konularda ciddiyetsiz davrandıklarını düşünür. Özellikle kendi kültürlerini tanımada ve bu kültürün eserlerini okumada zaaf içinde olduklarına kânidir.

Kimi hâlâ envantere geçirilmemiş nice eserimiz vardır. Kapsamlı bir çalışma ile tüm birikim ortaya konmalıdır. Kaplan'ın söyledikleri zihin açıcıdır ve yeni önerileri akla getirir. Sözelimi yazılan eserlerden yola çıkarak düşünce atlasları teşkil edilebilir.⁴ Fikir, sanat, edebiyat eserleri kanonları oluşturulup nesillerin takip edeceği müşterek kitaplar meydana getirilebilir; üstelik bunların sayısı peyderpey artırılmalıdır.

İlim ve eğitim her ne kadar birbiri ile ilişkili olarak ele alınmış olsa da eğitim meselesi yazarın üzerinde daha fazla yoğunlaştığı konudur. Ona göre tüm sorunların temeli, eğitime yeteri kadar değer vermemektir. Eğitimdeki kök sorunlarımız halen çözülmemesi, büyük kayıplara sebep olmaktadır. Nesiller kötü yetişmektedir. Yazarın bilhassa adını zikrederek Milli Eğitim Bakanlığı'nı eleştirmesi çarpıcıdır. Türkiye'nin sosyal ve politik bir istikrarsızlık içinde olduğu, kaotik bir ortamı yaşadığı dönemde yazılmış olan bu denemelerde, bir an evvel çözüme ulaşma arzusundaki şiddetin tezahürü olan açık sözlü ve hararetili dil hemen fark edilmektedir.

Yazar, geç alınan tedbirlerin neye mal olduğunun bilincindedir. Birkaç asırda gerçekleşmiş çöküşün birkaç senede giderilmesi mümkün değildir. Eğitime dair siyasi polemikler faydasızdır. Bunun yerine planlama yapılması gereğine işaret eder. "Yeni insan tipi nasıl olmalı?" sorusunu yanıtlar. Halkla iç içe aydın bir veli tipine ihtiyaç olduğunu söyler. Onun yetiştirilmesi için de öğretici / hoca meselesinin halledilmesi gereklidir. Mehmet Kaplan değer üretmek ve iyi bir eğitim vermek için öğretmene,

"Türk Tezyini Sanatları ve Son Üstadlardan Altısı", "Türk Nakış Sanatı Tarihi Araştırmaları I: Vesikalar", "Türk Cilt Sanat Tarihi Araştırmaları I: Vesikalar" onun güzel sanatlar sahasında yazdığı mühim eserlerdir. (Geniş bilgi için: <http://www.islamansiklopedisi.info/ayrinti.php>)

Sedad Hakkı Eldem de Güzel Sanatlar Akademisi'ne milli bir veçhe getirmek için uğraşmış, sivil Türk mimarisinin akademik düzeyde ele alınması için çaba sarf etmiştir. "Milli Mimari Meselesi", "Yerli Mimariye Doğru", "Türk Evi", "Geleneksel Mimari Araştırmaları" gibi çalışmaları ile Anadolu yapı sanatının özelliklerini akademi kültürüyle telif çabaları dikkate şayandır. (Geniş bilgi için: <http://www.islamansiklopedisi.info/ayrinti.php>)

⁴ Hilmi Ziya Ülken, Orta Asya'dan yakın dönemlere dek Türk mütefekkirlerinin okuduğu ve ortaya koymuş olduğu eserleri incelemiş; bunlardan yola çıkarak "Türk Tefekkür Tarihi", "Uyanış Devirlerinde Tercümenin Rolü", "Türkiye'de Çağdaş Düşünce Tarihi" gibi düşünce atlası olarak nitelendirebileceğimiz temel kaynak eserlerle okuyucuya, geçmişten bugüne düşünce tarihimizde etkili olan pek çok kitabı tanıtmıştır. Toplumun düşünce haritasını veren kimi eserleriyle Niyazi Berkes, Mümtaz Turhan gibi isimler de bu bağlamda anılabilir. Bu tarz çalışmalar birikimler, kaynaklar, kütüphaneler hakkında bilgi vermesi bakımından önemlidir. Ayrıca düşüncenin gelişimi ile kitap arasındaki ilgi ortaya konur. Böyle yetkin çalışmaların artırılması toplumun aydınlanması bakımından faydalı olacaktır.

öğretim üyesine, üniversitelere önem verir. Kimi 60'lı yılların Türkiyesini anlatan bu denemelerden halen değişmeyen hususlar, çözülmeyen sorunlar olduğunu görmek mümkündür.

Eğitimci çok cepheli olmalı, geniş imkânlar ve hür bir ortam içinde çalışabilmelidir. Kaplan'da eğitimci, özellikle edebiyat, sanat yeterliliğine sahip, millî düşünceyi eğitimin amaçlarına dahil edecek kişi olarak idealize edilir.

Millî tarihin ve İslamiyet'in ilmi şekilde ele alınması halinde hakiki atılımın gerçekleşeceği ümidinde olan Kaplan, yeni yorumlara ihtiyacımız olduğunu düşünür. Yeni şekiller aranmalıdır. Yaratıcılığın durması kötüdür. Geçmiş softaca yorumlamak yetersizdir. Mevlid gibi, Akif'in yol gösterici şiirleri gibi daha nice eserler kaleme alınabilir. Geleneğin yeniden yorumlanması kültür ve sanat hayatımıza canlılık katacaktır.

Düşünmeye kıymet verilmelidir. Sağlıklı düşünme metotları öğretilmelidir. Bu ulvi eylem sistem kazanmalıdır. Bununla birlikte sanat eğitimi, eğitim planlamasına dâhil olmalı, estetikten bihaber nesiller yetiştirilmemelidir. Elbette böyle bir eğitim vermek için asgari gereklilikler karşılanmalıdır. Kütüphanesiz, müzesiz, spor ve fikir kulüpleri olmadan eğitim olmaz. O, ayrıca eğitim yaparken öğrenciyi faal kılacak, onun dimağını kuvvetlendirecek ödevler verilmesi gerektiğini de ileri sürer.

Denemelerde, bugünün bile aktüalitesi olan nüfus ve eğitim ilişkisine değinilmiştir. Nüfus, eğitimin kalitesi üzerinde baskı oluşturur. Kalabalık sınıflar, ikili eğitim nüfusun eğitime baskısının somut sonuçlarıdır. Artan nüfusla başa çıkacak tarzda eğitim yapılandırılmalıdır. Ne var ki sayısal artışın niteliği getirmediğini gözlemleyen yazar, önceliğin nitelik olduğunu söyler. Kaplan'ın görüşlerinin eğitim tarihçilerimizin tespitleri ile örtüştüğü müşahede edilir.

Eğitimi okulla sınırlı kılmayan Mehmet Kaplan, bunun topyekûn bir çalışma olması gerektiğine değinir; zira eğitim sadece bireyin değil toplumun da kendini inşası manasına gelir.

Denemelerden ana hatları belli olan bir ilim ve eğitim programı çıkar. Yazarın böyle bir amacı olmasa dahi sistemli düşüncenin verimi ortadadır. Fikirleri ve öngörülleri ile Kaplan'ın bugünlere ışık tutabildiği ve halen geçerliğini koruyan teklifleri olduğu müşahede edilmektedir.

Kaynakça

ACAR, Mustafa Said, (2010), "Mehmet Kaplan'ın Eserlerinde Estetik, Sanat ve Edebiyat Eğitimi", Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Ankara.

BİNBAŞIOĞLU, Cavit, (2009), Türk Eğitim Tarihi, Anı Yayıncılık, Ankara.

BÜYÜKKAVAS, Şeyma, (1997), "Mehmet Kaplan Hayatı-Fikirleri", Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Samsun.

ERENOĞLU, Dilek, (2008), "Mehmet Kaplan'ın Dil Üzerine Görüşleri", A.Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi, S. 36, s. 65-80.

GÜVEN, İsmail, (2014), Türk Eğitim Tarihi, Pegem Akademi, Ankara.

KAFADAR, Osman, (1997), Türk Eğitim Düşüncesinde Batılılaşma, Vadi Yayınları, Ankara.

KAPLAN, Mehmet, (1992), Âli'ye Mektuplar, Dergâh Yayınları, İstanbul.

KAPLAN, Mehmet, (1998), Büyük Türkiye Rüyası, Dergâh Yayınları, İstanbul.

KAPLAN, Mehmet, (2005), Nesillerin Ruhu, Dergâh Yayınları, İstanbul.

KERMAN, Zeynep, (1989), “Mehmet Kaplan’a Göre Üniversitelerimiz”, Hürriyet Gösteri, S. 103, s. 44-47. İstanbul.

ÖZYILMAZ, Ömer, (2013), Türk Milli Eğitim Sisteminin Sorunları ve Çözüm Arayışları, Pegem Akademi, Ankara .

SEL, Osman, (1993), “Mehmet Kaplan’ın Eğitim-Öğretim ile İlgili Görüşleri”, Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Kayseri.

<http://www.islamansiklopedisi.info/ayrinti.php> (Erişim Tarihi: 29.05.2015).